

DEN NATIONELLA SOM-UNDERSÖKNINGEN 2012

FRIDA VERNERSDOTTER

SOM-institutet vid Göteborgs universitet genomför varje höst sedan 1986 en nationell frågeundersökning i syfte att kartlägga den svenska allmänhetens vanor och attityder på temat Samhälle, Opinion och Medier.¹ Data samlas primärt in via postala enkäter, men sedan 2012 även med hjälp av webbenkäter i ett så kallat mixed mode. Varje undersökning genomförs under så identiska förutsättningar som möjligt för att resultaten från de olika åren ska vara jämförbara.

SOM-institutet grundades av tre forskningsorganisationer vid Göteborgs universitet: institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), statsvetenskapliga institutionen samt centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS). Sedan 2010 drivs SOM-institutet i samverkan med institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) och statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.

Den nationella SOM-undersökningen genomförs i samverkan med forskare från olika discipliner främst inom samhällsvetenskap. Deltar i undersökningen gör också externa parter, via särskilda forskningsprojekt; år 2012 gäller det exempelvis Statskontoret, Sveriges Television, Svenska institutet för europapolitisk forskning (SIEPS), Svenska kyrkan, Energimyndigheten och Vetenskap & Allmänhet.

Resultaten från de nationella SOM-undersökningarna redovisas i årliga publikationer där de medverkande forskarna presenterar analyser baserade på de senaste resultaten men också, så långt det är möjligt, belyser mer långsiktiga opinions- och medietrender. Datainsamlingen genomförs av ett fristående undersökningsföretag efter upphandling; fältarbetet görs i nära samarbete med SOM-institutet, som kontinuerligt utvärderar genomförandet. I föreliggande kapitel redovisas genomförandet av *den nationella SOM-undersökningen 2012*, den 27e i ordningen. Det handlar om studiens uppläggning, fältarbetets olika moment samt resultatens representativitet.

Undersökningens uppläggning

Den nationella SOM-undersökningen genomförs i form av en postenkät med kompletterande webbalternativ som går ut till ett systematiskt sannolikhetsurval av Sveriges befolkning. Urvalsramen är sedan 2009 års undersökning befolkningens 16–85-åringar.² Utländska medborgare ingår i urvalet sedan 1992 (samt i undersökningarna 1986 och 1989).

Omfattningen av undersökningen har ökat successivt sedan 1986, både vad gäller antalet frågor, antal frågeformulär och antal svarspersoner. Sedan 2012 består

SOM-undersökningen av fyra parallella riksrepresentativa delundersökningar med ett obundet slumpmässigt urval av vardera 3 000 personer. Urvalen drogs natten till den 21 augusti 2012 från Skatteverkets registertjänst *Naver*³. Registret över alla som är folkbokförda i Sverige uppdateras kontinuerligt vilket innebär att täckningsfelet är minimalt. Eftersom urvalen är obundna slumpas varje ny person in i urvalet från hela urvalsramen, vilket gör det teoretiskt möjligt för samma person att bli slumpad mer än en gång. Detta skedde 11 gånger⁴ i 2012 års urval om 12 000 personer. De elva dubletterna ersattes med elva nya personer som slumpades fram från ett femte reservurval.

Tabell 1 Den nationella SOM-undersökningens uppläggning 1986–2012

År	Urvalsmetod	Antal formulär	Total urvalsstorlek	Medborgarskap	Åldrar
1986	systematiskt sannolikhetsurval	1	2 500	Både sv. & utl.	15–75 år
1987–1988	”	”	”	Endast sv.	”
1989	”	”	”	Både sv. & utl.	”
1990–1991	”	”	”	Endast sv.	”
1992–1995	”	”	2 800	Både sv. & utl.	15–80 år
1996	”	”	2 841 ¹	”	”
1997	”	”	2 800	”	”
1998	”	2	5 600	”	16–80 år ²
1999	”	”	”	”	15–80 år
2000–2005	”	”	6 000	”	15–85 år
2006	”	”	6 050 ³	”	”
2007–2008	”	”	6 000	”	”
2009–2011	”	3	9 000	”	16–85 år
2012	”	4	12 000	”	”

Kommentar: ¹Gruppen 15-åringar var av misstag inte inkluderade i det ursprungliga urvalet utan tillfördes i efterhand undersökningens första urval om 2 800 personer. ²Gruppen 15-åringar var av misstag inte inkluderade i urvalet. ³Det ursprungliga urvalet om 6 000 personer utökades med 50 personer ur spärregistret *NIX adressat*, felaktigt exkluderade ur det ursprungliga urvalet (se vidare Nilsson 2007).

Datainsamlingen för de fyra nationella SOM-undersökningarna 2012 genomfördes parallellt under identiska förutsättningar. En skillnad från tidigare års undersökningar är att respondenterna i 2012 års undersökning kunde välja att besvara enkäten elektroniskt via webben. Möjligheten att svara på webben introducerades i andra enkätutskicket och fanns sedan med i samtliga efterföljande utskick. Utskicken innehöll webbadressen till enkäten och individuella koder för inloggning. Den elektroniska versionen av formulären konstruerades och administrerades av SOM-institutet.

Formulären för de fyra undersökningarna (se bilaga i slutet av denna volym) skiljer sig innehållsmässigt åt. Ungefär en femtedel av frågorna i undersökningen ingick i samtliga fyra formulär och kan därmed analyseras med fyrdubbla urvalsstorleken som grund; ett stort antal ingick därutöver i två eller tre av de fyra formulären. Det rör sig dels om SOM-undersökningens grundfrågor om politik och medier samt en stor mängd livsstils- och bakgrundsfrågor, dels om frågor som syftar till att belysa frågeställningar som fordrar ett större urval av svarspersoner för statistiskt säkerställda analyser. Tyngdpunkten i *formulär 1* ligger på politik och samhälle; i *formulär 2* på nyheter & medier; i *formulär 3* på livsstil och hälsa; i *formulär 4* på ekonomi och välfärd. Dispositionen av innehållet i formulären framgår av tabell 2. Samtliga fyra enkäter omfattar 16-17 sidor frågor.

Tabell 2 Innehållsöversikt för frågeformulären i den nationella SOM-undersökningen 2012

Formulär 1	Formulär 2	Formulär 3	Formulär 4
1–5 Nyheter & medier	1–8 Nyheter & medier	1–6 Nyheter & medier	1–6 Nyheter & medier
6–19 Politik, samhälle & demokrati	9–19 Politik, samhälle & demokrati	7–19 Politik, samhälle & demokrati	7–18 Politik, samhälle & demokrati
20–23 Radio, tv & internet	20–26 Radio & tv	20–22 Radio, tv & nyheter	19–24 Morgontidningsläsning
24–31 Sveriges förhållande till omvärlden	27–33 Internet & andra medier	23–29 Konsumtion	25–27 Radio & tv
32–34 Miljö	34–36 Mobiltelefoni	30–37 Fritid & aktiviteter	28–36 Samhälle & service
35–40 Energi	37–40 Böcker & bibliotek	38–41 Kunskap & samhälle	35–40 Energi
41–49 Aktiviteter, intressen & värderingar	41–49 Aktiviteter, intressen & värderingar	42–47 Värderingar	41–46 Aktiviteter, intressen & värderingar
50–64 Arbetsliv	50–51 Krisinformation	48–51 Hälsa	47–62 Arbetsliv
65–82 Bakgrund	52–63 Arbetsliv	52–64 Arbetsliv	63–83 Bakgrund
	64–81 Bakgrund	65–85 Bakgrund	

Kommentar: Frågeformulären för samtliga fyra undersökningar återfinns i bilaga i slutet av denna volym.

De enskilda frågorna utarbetas av de samverkande forskningsprojekten i samarbete med SOM-institutet. Huvuddelen av frågorna har fasta svarsalternativ med rutor för respondenten att kryssa i. I några fall svarar respondenten genom att skriva ett tal i en ruta; ytterligare några frågor är helt öppna och kräver endast ett kort svar i fritext (de rör bland annat vilken/vilka morgontidningar man läser, vilka samhällsproblem man tycker är viktigast i Sverige i dag och vilket yrke man har/har haft). Svaren på de öppna frågorna kodas av en grupp kodare⁵ på SOM-institutet efter fördefinierade kodscheman med uttömmande och ömsesidigt uteslutande kategorier försedda med en unik numerisk kod⁶.

Att fylla i enkätens samtliga frågor tar en knapp timme. De synpunkter som framförs av respondenterna (på sista formulärsidan där särskilt utrymme ges, eller via andra vägar) indikerar dock stora variationer i ifyllandetid.

Fältarbetet

Fältarbetet för den nationella SOM-undersökningen 2012 följer i huvudsak upp-
läggningen av tidigare års undersökningar. En viktig nyhet i 2012 års undersökning
är att datainsamlingen genomfördes både postalt och via webbenkäter. Huvudde-
len av datainsamlingsarbetet genomfördes under hösten 2012. Arbetet inleddes i
början av september med ett aviseringkort som informerade respondenterna att de
blivit slumpmässigt utvalda att delta i årets SOM-undersökning. En vecka senare
skickades enkäten ut tillsammans med ett kortare följebrev, en informationsbro-
schyr om SOM-institutets verksamhet samt en penna. Under resterande del av
fältperioden genomfördes successivt en serie påminnelseinsatser postalt och per
telefon – sammanlagt åtta insatser. I samband med det andra enkätutskicket (den
8 oktober) introducerades möjligheten att besvara enkäten via internet. Den 21
februari avslutades fältarbetet i formell mening med att den sista ifyllda enkäten
registrerades som inkommen. Vid fältarbets slut avidentifieras svaren av fältföretaget
och skickas till SOM-institutet för förädling och bearbetning. Av tabell 3 framgår
i detalj tidsramarna för fältarbetet och dess olika insatser.⁷

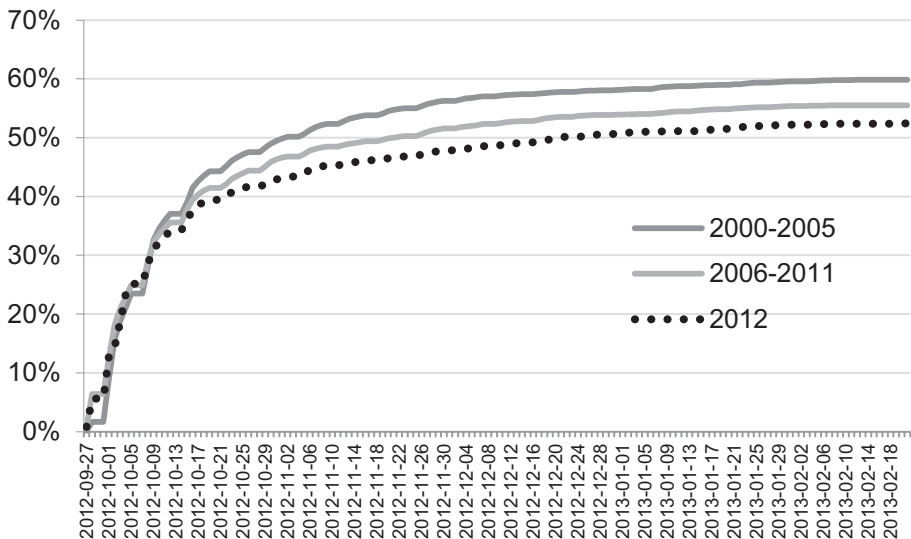
Tabell 3 Fältarbetets moment i den nationella SOM-undersökningen 2012

14 sept 2012	Utskick av aviseringsvykort
21 sept	Utskick av enkät, följebrev ¹ , informationsbroschyr, svarskuvert och penna (B-post). Försändelsen nådde ut till respondenterna onsdagen den 29 sept.
1 okt	Utskick av tack-/påminnelsevykort
8 okt	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr och svarskuvert till intervjupersoner som ännu inte sänt in enkäten, introduktion av möjligheten att svara via webben
18–29 okt	Telefonpåminnelse till svarspersoner som ej sänt in enkäten (med utskick av ny enkät till de som saknar och postal bekräftelse till övriga som sag att de ämnar delta)...
alt. 23 okt	...postal påminnelse till personer utan känt telefonnummer
alt. 30 okt	...postal påminnelse till personer som ej kunnat nås per telefon
13–19 nov	Telefonpåminnelse motsvarande 13–24 okt inklusive motsvarande postala komplement
4–10 dec	Telefonpåminnelse motsvarande 13–24 okt inklusive motsvarande postala komplement
19 dec	SMS-påminnelse till samtliga som inte svarat (ingen enkät skickades ut i samband med SMS:et)
4 jan 2011	Utskick av enkät, följebrev, svarskuvert samt "bortfallsenkät" – med frågan om varför man inte önskar/kan delta – till samtliga som inte hörts av under fältarbetets gång
16 jan	Utskick av enkät, följebrev, svarskuvert samt "bortfallsenkät" – med frågan om varför man inte önskar/kan delta – till samtliga som inte hörts av under fältarbetets gång
21 feb	Fältarbetet avslutades

Kommentar: ¹Det första missivet editioneras genom att det innehåller några särskilda rader till
gruppen 16–19-åringar respektive 65–85-åringar, med budskapet att vissa frågor kan vara svåra
att besvara när man är ung respektive har lämnat arbetslivet.

De flesta respondenter som väljer att delta i undersökningen skickar tillbaka enkäten inom några veckor. Det generella inflödesmönstret med högt inflöde de första veckorna och i samband med de första påminnelserna upprepar sig 2012 (figur 1). Redan vid november månads utgång hade mer än 90 procent av de som slutligen skulle komma att medverka skickat tillbaka sin enkät. De första dagarnas ojämna inflöde mellan åren bottenar framför allt i vilken veckodag enkäten når ut i förhållande till helgens postfria dagar. Sedan 2006 har dock enkäten nått ut på en onsdag varmed resultaten är fullt jämförbara. Även längre in i fältarbetet kan de postala och telefonbaserade påminnelseinsatserna ligga lite olika i tid och därmed påverka hur nivåerna förhåller sig till varandra.

Figur 1 *Dagligt inflöde av enkäter i den nationella SOM-undersökningen 2012 relativt ett genomsnitt för 2000–2005 respektive 2006–2011 års undersökningar (kumulativ procent av bruttourvalet)*

Kommentar: Inflödet redovisas med utgångspunkt i 2012 års fältperiod i relation till jämförbara fältdagar för övriga års undersökningar.

Den första enkätförsändelsen skickades ut fredagen den 21 september med B-post, det vill säga med (planerad) utdelning onsdagen den 26 september.⁸ Det betyder att de första ifyllda enkäterna brukar komma in torsdagen därpå (figur 2). Inflödet följde i princip samma mönster som tidigare år med några få avvikelser. Torsdagen den 27 september⁹ tog inflödet fart som förväntat i tre av de fyra urvalen. Det var formulär 1 som utmärkte sig med att ha ett ovanligt svagt inflöde. På den andra

inflödesdagen, den 28 september, låg formulär 1 mer än 120 enkäter efter de andra urvalen. Inflödet för formulär 1 hämtade sig aldrig från den initialt svaga starten.

Efter den första helgen i fält brukar inflödet nå sin topp i antal inkomna enkäter på samma dag. Så var fallet för samtliga urval även 2012. Under den första månaden var inflödet bättre än 2011 och bara något sämre än tidigare år, men i november nåddes en brytpunkt efter vilken inflödet blev svagare. Måndagen den 1 oktober hade 13 procent av det totala antalet utskickade enkäter inkommit, att jämföra med 2011 års 9 procent. När möjligheten att besvara enkäten på internet introducerades en vecka senare hade 25 procent, motsvarande 48 procent av de som skulle komma att besvara enkäten innan fältarbetet avslutades, redan valt att svara på papper. Det var totalt 278 personer som svarade på webben och 20 av dem gjorde det samma dag som de fick koderna.

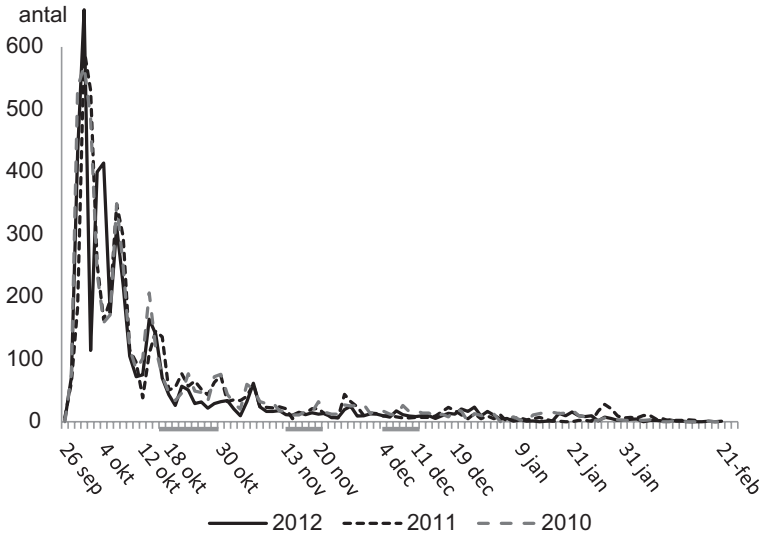
En månad senare, i början av november, hade 150 personer motsvarande 1,25 procent svarat via webben. Totalt hade 46 procent av enkäterna inkommit vid den tidpunkten, motsvarande 85 procent av det slutgiltiga antalet ifyllda enkäter. Vid november månads utgång hade 91 procent av dem som skulle komma att skicka tillbaka enkäten svarat, och vid årsskiftet 97 procent. Därefter fortsatte inflödet svagt men stadigt ända in i februari 2013, motsvarande de sista 3 procentenheterna. Inflödet på webben var litet men stabilt ända fram till årsskiftet då det avtog nästan helt.

Inflödet av ifyllda enkätformulär under fältperioden kommer i vågor, tydligt i fas med utskick och påminnelseåtgärder. Vågbildseffekten är ett mycket stabilt fenomen som uppträder i varje undersökning (figur 2), så även 2012. På grund av en förskjutning i postgången är den första inflödesvågen i 2012 års dagsinflödeskurva bruten i två, den samlade effekten av påminnelsen är den samma. Veckoslutets dagar och helgdagar, det vill säga alla dagar utan postutdelning, är exkluderade från tidsaxeln i figuren. Påminnelseinsatserna är i princip de samma 2012 som jämförelseåren 2011 och 2010 i figur 2.

När fältarbetet avslutades den 21 februari var bruttosvarsfrekvensen (dvs. andelen inkomna enkäter av det totala antalet utskickade) för de fyra delundersökningarna 52,4 procent. Det är 2,6 procentenheter lägre än genomsnittet för åren 2006–2011, och 7,4 procentenheter lägre än genomsnittet för 2000–2005.

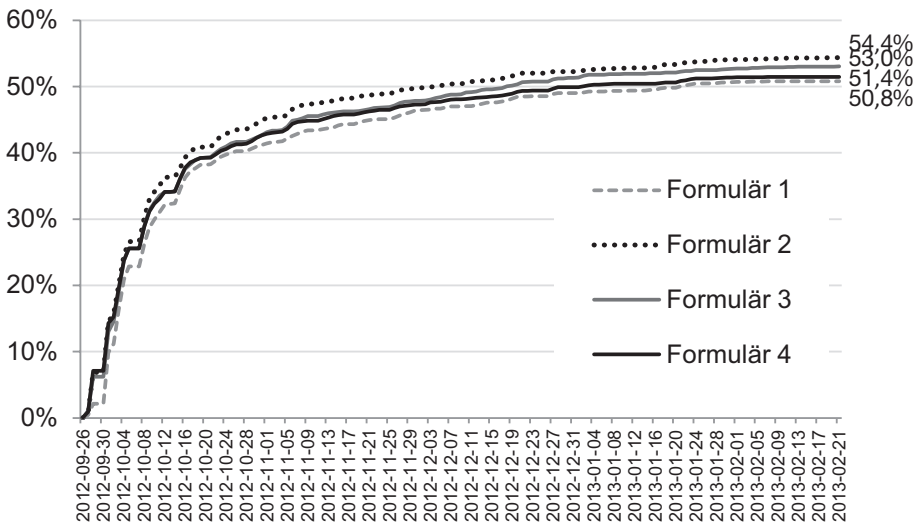
Inflödet för respektive delundersökning följer i huvudsak samma mönster under fältperioden, med den skillnaden att formulären nådde olika slutresultat (figur 3). Sämst resultat fick formulär 1 med bruttosvarsfrekvens på 50,8 procent. Den nya editionen, formulär 4, med inriktning ekonomi och politik fick ett något bättre resultat: 51,4 procent. I likhet med tidigare år fick det nyhets- och medieinriktade formulär 2 bäst resultat med 54,4 procent. Formulär 3 slutade på en bruttosvarsfrekvens på 53 procent. Det skiljer 3,6 procentenheter mellan formulär 1 och 2, vilket motsvarar 107 enkäter. Detta mönster känns igen från tidigare år och förklaras med att formulär 1, med många attitydfrågor om politik upplevs som svårare att besvara är de mer medie- och kulturorienterade formulär 2 och 3. Formulär 4, som också var ett politiktungt formulär, hjälptes troligen på traven av sina många frågor om

Figur 2 Dagligt inflöde av enkäter i den nationella SOM-undersökningen 2012 i jämförelse med 2010 & 2011 (antal)

Kommentar: Veckoslutets dagar och helgdagar, det vill säga alla dagar utan postutdelning, är exkluderade från tidsaxeln. Datumen motsvarar påminnelsernas utskicksdag och de grå strecken längs x-axeln motsvarar de tre telefonpåminnelseperioderna.

Figur 3 Dagligt inflöde efter formulär 1, 2, 3 och 4 (kumulativ procent av bruttourvalet)

offentlig service, som ligger människor närmre om hjärtat än till exempel frågor om utrikespolitik. Om man ser till svarfrekvenserna på webben är svarsfördelningen mellan de olika formulären den motsatta, men eftersom det var så få som sökte sig till webben påverkas den totala svarsfrekvensen endast marginellt av dessa svar. Flest svarande på webben hade formulär 1 med 81 personer, att jämföras med 53 personer i formulär 2. Formulär 3 och 4 hade 70 respektive 74 svarande på webben.

Svarsfrekvens och bortfall

Från bruttourvalet definierar man normalt bort avlidna, långtidssjuka, icke-svensktalande, personer som flyttat från orten eller av liknande skäl inte bedöms ingå i populationen. Dessa räknas bort som så kallat naturligt bortfall (för en fullständig definition, se kommentar till tabell 3). Därmed erhåller man undersökningens nettourval, vilket ligger till grund för redovisningar av undersökningars svarsfrekvens. För samhällsvetenskapliga postenkäter i Sverige har svarsfrekvensen tidigare brukat ligga på mellan 60 och 70 procent, men under senare år har det blivit allt svårare att nå dessa nivåer. SOM-undersökningarna har generellt uppvisat ett mycket gott resultat för den här typen av längre enkäter, med en genomsnittlig svarsfrekvens för alla de genomförda undersökningarna 1986–2011 på 65 procent (tabell 4). Från och med 2000-talet har nivån emellertid sjunkit. Om genomsnittet fram till och med 1999 var 68 procent, var resultatet för undersökningarna under 2000-talets första decennium 63 procent. 2008 års undersökning var den första med ett resultat under 60 procent, vilket även gällde 2009. 2010 var i sammanhanget ett undantagsår då nettosvarsfrekvensen för första gången på två år nådde över 60 procent. Detta visade sig vara ett tillfälligt trendbrott då både 2011 och 2012 års nettoresultat stannade på 57 procent. Att svarsfrekvensen inte fortsatte att sjunka mellan 2011 och 2012 är ett kvalitetsbetyg för 2012 års undersökning. Tack vare den bibehållna nivån förblir den genomsnittliga svarsfrekvensen för undersökningarna 1986–2012 65 procent.

Av det ursprungliga urvalet på totalt 12 000 personer (bruttourvalet) var det 6 289 personer, varav 278 på webben, som besvarade och skickade in formuläret i 2012 års undersökning. Sammanlagt 903 personer, motsvarande 7,5 procent, har räknats bort som naturligt bortfall. Denna andel tenderar att variera något från år till år beroende på hur många i urvalet som väljer att höra av sig med den här typen av information, liksom hur registreringen sköts av fältföretaget samt i samband med telefonpåminnelserna. Sedan 2001 års undersökning har andelen naturligt bortfall varierat mellan 7,0 och 9,9 procent. Andelen i 2012 års undersökning varierar något mellan delundersökningarna – formulär 1: 7,9 procent; formulär 2: 6,9 procent; formulär 3: 7,4 procent; formulär 4: 7,8 procent.

Tabell 4 Svarsfrekvens i de nationella SOM-undersökningarna 1986–2012 (antal och procent)

	Antal svarande	Bruttoresultat; svarsfrekvens av hela urvalet urvalet (procent)	Nettoresultat: svarsfrekvens med hänsyn till naturligt bortfall (procent)	Undersöknings- företag ansvarigt för fältarbetet
1986	1 624	65	68	SCB
1987	1 672	67	70	SOM-institutet
1988	1 643	66	69	SCB
1989	1 578	63	66	IMU-Testologen
1990	1 582	63	66	IMU-Testologen
1991	1 573	63	67	IMU-Testologen
1992	1 889	67	71	Sifo
1993	1 857	66	70	Sifo
1994	1 704	61	67	Gallup
1995	1 777	63	65	Temo
1996	1 779	63	69	Gallup
1997	1 754	63	69	Gallup
1998	3 561	64	68	Sifo
1999	3 503	63	67	Kinnmark
2000	3 546	59	63	Kinnmark
2001	3 638	61	67	Kinnmark
2002	3 609	60	65	Kinnmark
2003	3 675	61	66	Kinnmark
2004	3 612	60	65	Kinnmark
2005	3 499	58	63	Kinnmark
2006	3 336	55	60	ScandInfo
2007	3 435	57	63	Kinnmark
2008	3 259	54	58	Kinnmark
2009	4 926	55	59	PFM Research
2010	5 007	56	60	Kinnmark
2011	4 720	52	57	Kinnmark
2012	6 298	52	57	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Som naturligt bortfall räknas: adress okänd, avflyttad; bortrest på längre tid; studier/militärtjänstgöring på annan ort; boende/studier/arbete utomlands; sjuk, institutionsvård, förståndshandikapp; avliden; ej svensktalande.

Tabell 5 Svarande och bortfall i den nationella SOM-undersökningen 2012

	Totalt	Formulär 1	Formulär 2	Formulär 3	Formulär 4
Bruttourval	12 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Naturligt bortfall	903	238	208	222	235
Nettourval	11 097	2 762	2 792	2 778	2 765
Antal vägrare/ej anträffade	4 799	1 238	1 161	1 187	1 222
Antal svarande	6 298	1 524	1 631	1 591	1 543
Svarsfrekvens Brutto	52%	51%	54%	53%	51%
Svarsfrekvens Netto	57%	55%	58%	57%	56%

Det naturliga bortfallet lyfter bruttosvarsfrekvensen på 52,4 procent för hela undersökningen till nettoresultatet 56,8 procent (tabell 5). I och med skillnaden i antalet bortdefinierade mellan delundersökningarna återspeglas skillnaden i inflöde dem emellan även i nettoresultatet: formulär 1 har en nettosvarsfrekvens på 55,1, formulär 2 på 58,4, formulär 3 på 57,3 procent och formulär 4 på 55,8 procent.

Naturligt bortfall: orsaker att inte *kunna* delta

Informationen om det naturliga bortfallet har tillsammans med andra orsaker till att inte medverka i undersökningen inhämtats på flera sätt: via telefonpåminnelserna, direkt från respondenter eller anhöriga som hört av sig under fältarbetets gång samt via den bifogade bortfallsenkäten i sista påminnelsen med frågan om varför man inte önskar eller kan delta i undersökningen – med svar från totalt 307 personer.

I det naturliga bortfallet är det särskilt tre grupper som dominerar: långtidssjuka/handikappade, bortresta/utlandsboende samt de som ej kunnat nås på sin adress – vilka sammantaget utgör 82 procent av bortfallet (tabell 6). En mindre grupp utgör de icke svensktalande på 16 procent. Därtill har 2 procent registrerats som avlidna. Detta mönster är detsamma för de fyra delundersökningarna. Formulär 1 uppvisar i likhet med tidigare år en något högre andel naturligt bortfall än de två andra delundersökningarna. Trots detta är nettosvarsfrekvensen lägre för formulär 1 än de andra tre delundersökningarna.

Tabell 6 *Typer av naturligt bortfall i den nationella undersökningen 2012 (procent)*

	Formulär 1	Formulär 2	Formulär 3	Formulär 4	Samtliga formulär 2012	Samtliga formulär 2011
Långtidssjuk/handikappad	26	21	20	22	23	27
Adress okänd/flyttat	41	47	38	37	40	31
Bor utomlands/bortrest på längre tid	16	17	24	20	19	24
Ej svensktalande	16	14	14	19	16	17
Avliden	1	1	4	2	2	1
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal personer	238	208	222	235	903	711

Mot bakgrund av att undersökningen, av naturliga och resursskäl, definierar bort långtidssjuka/handikappade och de som själva eller via ombud meddelat att de inte kan svenska tillräckligt bra för att besvara enkäten, finns det anledning att betona att undersökningens resultat i första hand speglar en frisk, svensktalande befolkning. Relaterat till språkkunskaper kan konstateras att andelen med utländskt medborgarskap är något mindre i den nationella SOM-undersökningen 2012 än i befolkningen som helhet: 6,1 mot 7,5 procent.¹⁰

Svarsvägran: orsaker att inte *vilja* delta

Utöver kunskap om det naturliga bortfallet har specificerade anledningar till att inte *vilja* delta kunnat sammanställas för totalt 713 personer (tabell 7). Nästan hälften, 46 procent, av dem som nekat att delta har inte uppgett något motiv alls. Om man ändå studerar den lilla andel som uppgett ett skäl till att inte delta ser man att tidsbrist, i linje med tidigare erfarenheter är ett mycket vanligt argument. I 2012 års undersökning är det knapp en tredjedel av personerna med en känd orsak till svarsvägran som anger detta som enda skäl till att avstå. Andelen som avstår av principiella skäl har varierat från år till år; 2012 var det en dryg tredjedel. Om man adderar andelen som vill ha ersättning för sitt deltagande och de personer som inte litar på anonymiteten utgör de tillsammans nio procent, vilket är en minskning från tidigare år. Utöver dessa anser en knapp tredjedel att frågorna är för svåra, för många eller för ointressanta för att besvaras.

Att de fyra formuläerna har något olika innehållsfokus tycks inte nämnvärt påverka de skäl som anförs till att inte vilja delta; mönstret är över lag mycket likt i de fyra delundersökningarna. Det är vanligare att man inte litar på anonymiteten i och därför inte vill delta i de politikbetonade formuläerna 1 och 4 och i det hälso- och

religionsinriktade formulär 3 än i det nyhets- och medieinriktade formulär 2. Det en något större andel som tycker att det är för många frågor att svara på i formulär 2 än i de andra delundersökningarna och det är något fler som upplever att frågorna är svåra att svara på i det ekonomi och välfärdsorienterade formulär 4. Det ska i sammanhanget betonas att resultaten gäller hur vanliga skälen är *i förhållande till varandra*. I och med att antalet kända skäl till vägran är större för formulär 1 och 2, är *antalet* personer som nämnt skälet, i de fall andelen är densamma, större i dessa jämfört med formulär 3 och 4.

Tabell 7 Specificerade skäl till att inte vilja delta i den nationella SOM-undersökningen 2012 (procent)

	Formulär 1	Formulär 2	Formulär 3	Formulär 4	Samtliga formulär 2012
Har inte tid	31	26	33	30	30
För många frågor	9	12	7	7	9
Vill av princip inte delta	30	39	29	27	31
Frågorna är ointressanta	11	14	15	20	15
Litar ej på anonymiteten	7	0	5	4	4
Vill ej delta utan ersättning	5	6	4	5	5
Frågorna är för svåra	7	3	7	7	6
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal personer	262	245	226	226	713

Kommentar: Informationen är inhämtad via telefonpåminnelserna, via den "bortfallsenkät" som bifogas sista påminnelsen samt från kontakter med respondenter som hört av sig under fältarbets gång.

Svarsfrekvensen i olika grupper

Vilka som svarar och vilka som faller bort i en frågeundersökning har betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Om en viss grupp är underrepresenterad och samma grupps svar tenderar att skilja sig från övrigas blir studiens resultat mindre giltiga för populationen som helhet. Om svarsbenägenheten i en grupp varierar påtagligt mellan åren kan det också förklara variationer i svarsmönster för enskilda frågor. Av tabell 8 framgår hur svarsbenägenheten i de nationella SOM-undersökningarna varierar i olika grupper över tid.

I likhet med erfarenheterna från tidigare års SOM-undersökningar svarar kvinnor som grupp i större utsträckning än män, ett mönster som förstärkts under senare år, men eventuellt har nått mättnad 2012 då glappet inte har ökat. Här finns en viss variation mellan delundersökningarna. Det skiljer fyra procentenheter mellan

Tabell 8 Svansandelen (netto) i olika grupper, de nationella SOM-undersökningarna 1998–2012 (procent)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	F1	F2	F3	F4
Samtliga	68	67	63	67	65	66	65	63	60	63	58	59	60	57	57	55	58	57	56
Kvinnor	69	68	65	68	69	68	67	65	64	66	62	61	64	60	58	57	60	58	57
Män	69	66	61	66	62	64	63	61	57	60	55	56	57	54	55	53	56	56	54
Alder																			
15–19 år ¹	67	57	57	56	61	60	55	56	49	53	46								
16–19 år	75																		
20–24 år	63	55	60	57	61	57	55	53	43	49	41	43	42	36	42	43	40	41	42
25–29 år	64	58	55	59	60	63	57	54	50	51	44	44	42	41	42	40	43	41	43
30–39 år	64	63	57	62	57	60	59	57	54	54	51	50	48	47	43	38	42	47	45
40–49 år	73	66	60	67	64	63	61	58	59	59	54	55	58	54	53	51	57	55	51
50–59 år	73	70	67	76	69	71	69	69	67	68	65	66	67	63	63	60	71	59	62
60–69 år			74	76	76	79	78	73	73	78	75	74	76	74	74	76	74	75	72
70–79 år			74	74	71	75	79	75	71	75	76	73	81	77	77	75	79	79	75
80–85 år			58	67	66	62	65	64	67	71	65	70	76	73	70	70	70	66	75
60–75 år ²	73	75	75																
76–80 år ²	58	69	68																
Region																			
Stockholm	63	60	58	64	60	61	61	57	56	56	53	57	55	52	52	51	53	51	53
Östra Mellansverige	71	63	64	68	64	66	65	66	63	68	60	58	60	58	55	56	57	51	56
Småland med öar	70	70	68	73	68	66	70	67	62	62	61	62	66	59	60	58	63	62	56
Sydsverige	75	70	65	62	69	67	64	61	58	62	55	58	57	56	57	54	60	60	55
Västsverige	69	68	61	66	65	69	67	62	60	66	60	60	62	58	59	57	59	61	57
Norra Mellansverige	69	69	66	69	67	69	61	64	62	61	63	58	63	59	58	53	62	63	55
Mellersta Norrland	72	71	64	73	69	63	69	67	60	63	57	59	63	63	62	64	67	62	55
Övre Norrland	69	72	61	72	67	68	71	64	64	63	65	61	65	58	60	56	58	62	62

Kommentar: Resultaten baseras på registerdata från Skatteverkets registertjänst Navet. ¹15-åringarna ingår inte i SOM-undersökningarna fr.o.m. 2009 (liksom inte heller 1998) varmed resultatet inte är helt jämförbara beträffande yngsta åldersgruppen. ²Gruppen 81–85-åringar inkluderades i och med SOM-undersökningen 2000, varmed åldersindelningen i svarsandelsanalyserna av personer över 60 år ändrades.

kvinnor och män i formulär 1 och 2, och endast 2 respektive 3 procentenheter i formulär 3 och 4.

De största skillnaderna i svarsmönster finner vi i olika åldersgrupper. Det mönster som vi känner igen sedan tidigare år är att yngre personer svarar i mindre utsträckning än äldre. Den åldersgrupp som är mest benägen att fylla i enkäten är 70–79-åringar med en svarsfrekvens på 77 procent. Minst villiga att svara på enkäten är 20–24-åringar med 38 procent svarsfrekvens. Det skiljer 39 procentenheter mellan dessa grupper. Skillnaden i svarsvilja mellan åldersgrupper har ökat över tid. För tio år sedan var den största skillnaden 19 procentenheter och för 15 år sedan var den 14 procentenheter. I den yngsta åldersgruppen, 16–19-åringar, har 42 procent besvarat enkäten vilket är bättre än genomsnittet för åldersgruppen under 30 år, men den lägsta svarsfrekvensen någonsin inom åldersgruppen. Skiljelinjen mellan att svara i mindre respektive större utsträckning än genomsnittet återfinns i 50-årsåldern, där den har legat sedan slutet av 1990-talet. Svarsfrekvenserna i åldersgrupperna över 50 år är stabilt höga över tid, medan åldersgrupperna under 50 år uppvisar en successivt dalande svarsfrekvens.

Tabell 9 Svarsandelen (netto) i olika grupper, den nationella SOM-undersökningen 2012 (procent)

	Riks-SOM tot		Riks-1		Riks-2		Riks-3		Riks-4		Minsta antal personer
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
16–19 år	47	37	51	35	42	39	47	38	48	36	626
20–24 år	45	31	47	31	44	28	47	40	41	27	879
25–29 år	45	38	45	35	48	39	44	37	45	40	877
30–39 år	46	41	40	37	43	42	50	45	50	39	1755
40–49 år	55	52	56	47	58	57	56	53	51	51	1974
50–59 år	64	62	59	61	74	67	61	58	61	62	1788
60–69 år	75	73	74	77	79	69	73	76	74	69	1780
70–79 år	75	79	74	77	76	83	78	80	72	77	1062
80–85 år	62	81	68	74	57	86	59	86	65	87	358
Antal personer ¹	204/1002	154/972	50/233	31/264	49/262	42/246	56/251	42/234	49/262	39/242	

Kommentar: Resultaten baseras på registerdata.

Den sämre svarsfrekvensen hos unga grupper är särskilt tydlig bland unga män. Hos män i åldrarna 16–29 år är svarsfrekvensen 35 procent, att jämföra med 46 procent hos kvinnor i motsvarande åldersgrupp. Med undantag för de allra äldsta spelar kön mindre roll för svarsbenägenheten i de äldre åldersgrupperna, vilket innebär att åldersvariationen i svarsandelar totalt sett är som störst bland männen (tabell 9). I gruppen 80–85-åringar har 81 procent av männen besvarat enkäten, att jämföra med 31 procent i gruppen 20–24-åringar. Bland kvinnor är det bästa resultatet 75 procent svarsandel hos 60–79-åringarna mot det sämsta på 45 procent hos 20–24-åringarna. Kvinnors svarsbenägenhet är jämnare mellan åldersgrupperna än mäns.

De regionala skillnaderna i svarsbenägenhet är små. Boende i Stockholmsregionen uppvisar precis som tidigare år den minsta svarsandelen, 52 procent. Som störst är svarsbenägenheten i mellersta Norrland, 62 procent (tabell 8). Inom varje delundersökning varierar svarsdifferensen mellan regionerna som mest med 9–14 procentenheter. Om vi ser till övriga storstadsområden kan vi konstatera att Sydsverige ligger på genomsnittet och Västsverige strax över. Västsvenskar brukar generellt svara i något större utsträckning än skåningar, möjligen till följd av att undersökningen genomförs av Göteborgs universitet.

Kontaktmönster i olika grupper

Det har blivit allt svårare att få kontakt med de personer som väljs ut att delta i SOM-undersökningen. Undersökningsåret 2010, fick man kontakt med och respons av 81,5 procent av svarspersonerna via post och/eller telefon. 2012 var motsvarande andel 78,1 procent. Det är de yngre svarspersonerna som är svårast att få kontakt med, vilket delvis förklarar de sjunkande svarsfrekvenserna i dessa grupper. Ungdomar mellan 20 och 29 år är svårast att nå. Endast 56 procent av 20–29-åringarna svarar i telefon eller via post. Kontaktgraden ökar med åldern och i gruppen 70–86-åringar nås över 90 procent.

I tabell 10 redovisas kontaktmönstret i detalj för olika åldersgrupper. Svarspersoner under 40 år saknar telefonnummer i högre grad är äldre åldersgrupper. Åldersgruppen 20–29-åringar har dessutom en högre andel ”adress okänd” vilket betyder att en stor andel av de ungdomar som inte besvarar enkäten inte ens känner till att de ingår i urvalet. De personer som man får kontakt med i de yngre åldersgrupperna meddelar i högre utsträckning än de äldre åldersgrupperna att de redan har besvarat och skickat tillbaka enkäten vilket är ett effektivt sätt att slippa få fler påminnelser. 15 procent av 16–29-åringarna hävdar att de redan har skickat in enkäten trots att de inte har det.

Tabell 10 Kontaktmönster i olika åldersgrupper (brutto) i den nationella SOM-undersökningen 2012 (procent samt procentdifferens relativt hela urvalet)

	Kontakt- mönster i urval (procent)	Ålder (procentdifferens relativt kontaktmönstret i hela urvalet)									
		16-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-85	
Ej kontakt:											
Adress okänd och fel/inget nummer	2,4	+0,2	+2,5	+3,2	+0,6	-0,6	-1	-1,4	-1,2	+0,7	
Adress okänd, inget svar på telefon	0,2	0	+0,1	+0,3	0	0	-0,1	-0,2	-0,1	+0,1	
Fungerande adress men inget nummer	14,0	+9,4	+7,3	+7,5	+8,3	-0,2	-3,3	-7,2	-10,5	-10,6	
Fungerande adress men inget svar på telefon	5,3	0	+3,8	+5,1	+1,7	+0,7	-0,7	-3,3	-3,7	-4	
Kontakt:											
Bortfall eller vägran (inkl. de som hävdar att de redan skickat in)	16,2	-0,9	+0,9	-2,1	-1,5	-0,2	-1,1	-1,2	+3,0	+13,2	
Kontakt via telefon, men saknar fungerande adress	0,4	+0,4	+0,7	+0,3	0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	0	
"Villig" (har svarat att de har eller vill ha nytt formulär att fylla i)	9,0	+4,6	+3,9	+1,4	+3,4	+2,3	-1,4	-4,8	-5,8	-3,4	
Enkät ifyllt och inskickad	52,4	-13,8	-19,2	-15,7	-12,5	-1,8	+7,9	+18,3	+18,4	+4,1	
Summa	100,0										
Antal	11 998	674	1014	998	1895	2085	1865	1866	1155	446	

Kommentar: Tabellen visar den samlade kontakten respektive uteblivna kontakten med respondenter vid fältarbetets slut. ¹Två personer i urvalet har inte uppgett ålder och är därför exkluderade från analysen.

Undersökningens representativitet i relation till befolkningen

SOM-undersökningens urval av personer utgör ett slags Sverige i miniatyr. Naturligt bortfall och svarsvägran riskerar att leda till avvikelser från representativiteten. Nedan redogörs hur väl den nationella SOM-undersökningen 2012 avspeglar befolkningen. Via tabell A1a–A4 i appendix kan respondenternas sammansättning beträffande kön, ålder respektive region jämföras med sammansättningen i såväl det dragna urvalet som den svenska befolkningen. Av uppställningarna framgår att de svarande tämligen väl avspeglar den svenska befolkningen i dessa avseenden. Några avvikelser förtjänar dock att kommenteras.

Könsfördelningen (tabell A1a–b) bland 16–85-åringar är mycket balanserad i Sverige år 2012: 50–50. Denna fördelning speglas i urvalet men är något skevare bland de svarande i den nationella SOM-undersökningen 2012; 52–48 med en övervikt av kvinnor. Skillnaden mellan kvinnor och män är mer markant om man ser till svarspersonerna i formulär 2 som har en fördelning som avrundas till 53–47. Den överrepresentation av kvinnor som finns i undersökningen bottnar i kvinnors generellt något större svarsbenägenhet, vilket inte är något nytt för 2012 (jfr tabell 7).

Ålderssammansättningen (tabell A2a–b) i undersökningens dragna urval är precis som könsfördelningen mycket representativ för den svenska befolkningen. Totalt sett skiljer det som mest 1,5 procentenheter mellan Sveriges befolkning och det dragna urvalet, oavsett delundersökning. Genom att yngre svarar i mindre utsträckning än äldre (jfr tabell 7) uppkommer dock en viss snedfördelning i undersökningen med en totalt sett 8 procentenheter mindre andel 20–29-åringar relativt befolkningen. Den skevaste fördelningen hittar vi i den mest svarsbenägna åldersgruppen, 50–75-åringar, som är överrepresenterad med som mest 12 procentenheter gentemot förhållandet i hela Sverige. Huvudmönstret med en övervikt av befolkningens äldre är detsamma i samtliga delundersökningar och välbekant i de senaste årens undersökningar. Det ska sägas att den yngsta åldersgruppen här är något underrepresenterad redan i net-tourvalet till följd av ett relativt större naturligt bortfall, vilket i första hand handlar om att personen inte nås på sin adress, är långtidssjuk eller långvarigt boende/på resa utomlands. Som redovisades i ett tidigare avsnitt kan man på samma sätt finna en del av förklaringen till den låga svarsfrekvensen i de yngre åldersgrupperna i att ungdomar är svårare att få kontakt med.

Ser vi till den geografiska fördelningen (tabell A3a–b) ger den nationella SOM-undersökningen 2012 en mycket god bild av den geografiska spridningen i Sveriges befolkning. Stockholmare brukar vara något underrepresenterade i SOM-undersökningarna, vilket också är fallet 2012 med två procentenhets avvikelse relativt befolkningen, till följd av den något svagare svarsbenägenheten (jfr tabell 7). Avvikelserna för landets olika regioner i övrigt är inte större än en procentenhet för den samlade svarsgruppen. På formulärnivå är sydsvenskarna något överrepresenterade i formulär 2 med två procentenheter.

I 2012 års undersökning har vi haft möjlighet att undersöka representativiteten med hjälp av registeruppgifter om civilstånd och medborgarskap. 42 procent av befolkningen är gifta eller partnerskapsregistrerade, motsvarande andel bland svarspersonerna i SOM-undersökningen 2012 är 48 procent. Bland Sveriges invånare har 7,5 procent utländsk medborgarskap, men bland svarpersonerna i SOM-undersökningen är det endast 6,1 procent. Gifta personer är alltså överrepresenterade och utländska medborgare är något underrepresenterade i SOM-undersökningen.

Jämförelserna mellan svarspersonernas och befolkningens demografiska sammansättning visar att SOM-undersökningens respondenter sammantaget speglar Sveriges befolkning väl. Den största skevheten som kan observeras gäller ålderssammansättningen, med en viss underrepresentation av yngre i undersökningen.

Elias Markstedt har undersökt konsekvenserna av sjunkande svarsfrekvenser för undersökningens representativitet genom att vikta resultaten för kön, ålder och geografisk hemvist (Markstedt 2012). Markstedt visar att reliabiliteten i resultaten i attitydfrågor om politiska förslag och bedömningar av ekonomin är hög trots de sjunkande svarsfrekvenserna. Frågor om nyhetskonsumtion påverkas däremot något mer av att delar av befolkningen har en lägre representation i svarsunderlaget. De dalanade svarsfrekvenserna har alltså en effekt på svarens reliabilitet i vissa typer av frågor.

Datainsamlingstidens betydelse för representativiteten

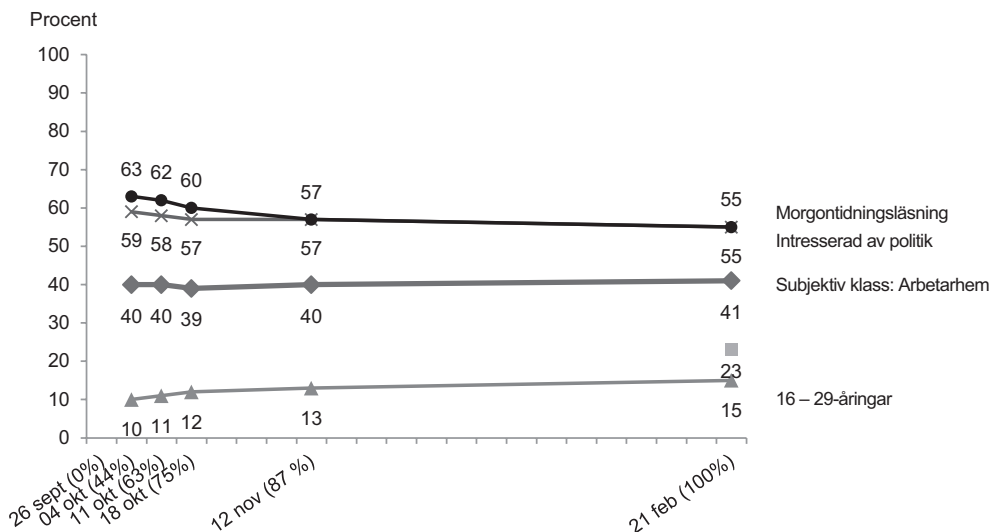
Vid uppläggnen av fältarbetet för en enkätstudie måste svarsfrekvens och svars-kvalitet alltid vägas mot tillgängliga resurser i tid och pengar. En undersökning helt utan påminnelser är naturligtvis billigare och mindre tidskrävande. Men erfarenheten säger oss att svarsfrekvensen med en sådan strategi blir väsentligt lägre än om man inkluderar ett antal påminnelser. Därtill är vissa grupper mindre benägna att delta utan påminnelser än andra; underlaget blir alltså inte enbart *mindre* med en kortare fältperiod utan dessutom *skevare* sett till befolkningen som helhet. Förhållandet kan illustreras genom analyser av respondentgruppens sammansättning vid olika tidpunkter under fältarbetets gång.

I den nationella undersökningen 2012 hade 44 procent av de personer som skulle komma att besvara enkäten skickat tillbaka den ifylld senast dagen då första påminnelsen (kortet) nådde ut (4 oktober). Skulle vi nöjt oss med detta initiala inflöde hade skevheten i ålder varit större jämfört med slutresultatet. Gruppen 16–29-åringar representeras efter sex dagars inflöde med 10 procent i enkätunderlaget – att jämföra med 15 procent när samtliga enkäter räknats in, och med befolkningens 23 procent. Även svarsgruppens sammansättning rörande socioekonomiska egenskaper i termer av subjektiv familjeklass tenderar att påverkas något av fältarbetets längd, med en något mindre andel som definierar sitt hem som arbetarhem i det initiala svarsunderlaget jämfört med senare. I 2012 års undersökning var skillnaden emellertid liten: i det initiala svarsunderlaget var det 40 procent som definierade sig som boende i arbetarhem; vid fältarbetets slut var andelen 41 procent. Det senare mönstret har varierat något i styrka i de senaste undersökningarna (se tabell A5 i appendix).

Det är åldersfördelningen som tydligast påverkas av fältarbetets längd i en omfattande postal enkät som SOM-undersökningen. Skevheter i detta avseende riskerar att påverka resultaten av frågor där åldersfaktorn är starkt relaterad till svaren. Exempelvis kan konstateras hur morgontidningsläsning och politiskt intresse överskattas vid ett tidigare fältstopp till följd av överrepresentationen av äldre i de tidigt inkomna svaren. Nu är alternativet inte nödvändigtvis att helt avstå från påminnelser eller att strypa inflödet redan efter fem dagar. Skulle vi exempelvis sätta punkt i början av november – efter tre påminnelseinsatser: ett tack-/påminnelsekort, ett nytt enkätutskick samt en telefonuppföljning – då 87 procent av de som skulle komma

att medverka hade skickat in sin enkät, blir skevheten i åldershänseende mindre (figur 4). Detsamma gäller morgontidningsläsning och politiskt intresse. Skevheterna i svarsgruppens sammansättning minskar ju längre fältarbetet löper och därmed ökar resultatens giltighet för hela befolkningen. Det finns alltså goda skäl att genom fler påminnelseinsatser söka öka svarsfrekvensen i postala enkätundersökningar.

Figur 4 Andelen regelbundna morgontidningsläsare, intresserade av politik, boende i arbetarhem respektive 16–29-åringar efter fältarbetets längd (svarsfrekvens) i den nationella SOM-undersökningen 2012 (procent)

Kommentar: Regelbundna morgontidningsläsare avser de som läser en papperstidning minst 5 dagar i veckan. Andelen intresserade av politik avser de som svarat att de är mycket eller ganska intresserade. Boende i arbetarhem baseras på frågan om hur man skulle beskriva sitt nuvarande hem med svarsalternativen "arbetarhem", "jordbrukarhem", "tjänstemannahem", "högre tjänstemannahem" och "företagarhem". Se tabell A5 i appendix för en översikt över resultaten från motsvarande analys av de nationella SOM-undersökningarna 2003–2011.

Såväl ifråga om politiskt intresse som morgontidningsläsning är det omöjligt att få fram en verkligt sann uppgift för befolkningen som helhet. Däremot talar tidigare analyser för att andelen intresserade/läsare är väsentligt mindre i de grupper som inte deltar i undersökningen (Nilsson 2009). Nu utgör ju svarsvägrarna lika lite som svarsgruppen en fullgod kopia av den svenska befolkningen, men det är mycket rimligt att anta att SOM-undersökningen överskattar detta slags intresse och beteende, liksom andra slags uttryck för samhällsengagemang.

Webbssvar

Mixed mode betyder att man använder flera datainsamlingsmetoder. I SOM-undersökningen 2012 samlades data in dels via pappersenkäter, dels via webbenkäter. Att kombinera datainsamlingsmetoder är ett sätt att öka svarsfrekvensen (Dillman 2000; Schaefer och Dillman 1998). Tidigare forskning har visat att för många valmöjligheter av svarsmetod vid första kontakten kan försämra svarsfrekvensen (Gilljam 2011) därför introducerades möjligheten att besvara enkäten via webben först i det andra enkätutskicket. I följebrevet till enkätutskicket fanns en länk till webbenkäten samt individuella koder för inloggning. Koderna bestod av en användarkod motsvarade respondentens löpnummer i urvalet och en unik pinkod. Inloggningsuppgifterna och instruktioner om hur man loggar in på webbenkäten fanns med i samtliga utskick som gjordes i slutna kuvert efter introduktionen i utskick två. Webbenkäten gick också att nås via länkar på SOM-institutets hemsida. Den elektroniska enkäten programmerades av SOM-institutet med ambition att vara så lik pappersenkäten som möjligt.

SOM-institutet har genomfört tre undersökningar med mixed mode tidigare. Första tillfället var i samband med en förkortad version av 2007 års SOM-undersökning, det andra och tredje tillfället var 2011, dels i den specialundersökning som SOM-institutet gjorde i samband med omvalet till regionfullmäktige i Västra götaland-regionen, dels i den regionala SOM-undersökningen för Skåne. Erfarenheter från dessa undersökningar har visat att det är få som föredrar att svara på webben och 2012 års undersökning var inget undantag. År 2012 var det 278 personer valde att besvara den nationella SOM-undersökningen på webben. Det motsvarar 4,4 procent av de inkomna svaren, 2,3 procent av bruttourvalet och 2,5 procent av nettourvalet. I den förkortade SOM-undersökningen från 2007 var det 10,5 procent av svaren som kom in via webben motsvarande 6,9 procent av bruttourvalet och 3,9 procent av nettourvalet. I omvalsundersökning 2011 var de 3,4 procent av de svarande, 2,0 procent av bruttourvalet och 2,1 procent av nettourvalet som svarade via webben och i den regionala SOM-undersökningen för Skåne samma år var det 2,0 procent av svaren, 0,7 procent av bruttourvalet och 0,8 procent av nettourvalet som svarade via webben. Resultaten är jämförbara i den mån att undersökningen är genomförd på representativa befolkningsurval av den vuxna befolkningen. De undersökta populationerna varierar dock då omvalsundersökningen riktades endast till boende i Västra götaland-regionen och den sydsvenska undersökningen riktades endast till boende Skåne. Svarsfrekvenserna på webben reflekterar de totala svarsfrekvenserna som i 2007 års förkortade undersökning var 68 procent, i omvalsundersökningen 61 procent och den sydsvenska undersökningen 2011 endast 53 procent netto.

I motsats till fördelningen i hela undersökningen var det fler män än kvinnor svarade på webben; 59 respektive 42 procent. Fördelningen i gruppen som svarade på papper är 52 procent kvinnor och 48 procent män.

Tabell 11 Åldersfördelning bland webb- och papperssvar

	16-29 år	30-49 år	50-75 år	76-85 år	Summa
Befolkning	23	33	37	7	100
Papperssvar	14	28	49	9	100
Webbsvar	35	45	19	1	100

Det var främst yngre personer som valde att svara på webben (tabell 11). Medelåldern bland de som svarade på webben är 37 år, att jämföras med 52 bland samtliga svarande.

Skillnader i svarsmönster mellan de fyra formulären

Erfarenheter av tidigare års jämförelser mellan svarsutfallen i den nationella SOM-undersökningen har visat på generellt mycket lika svarsmönster mellan delurvalen. Skillnader i svarsmönster kan i större utsträckning förklaras av olika frågeformuleringar, svarsskalor och insamlingsmetoder än frågeplacering i de olika formulären. Eftersom svaren 2012 års undersökning delvis är insamlade via webben är det intressant att undersöka om det finns systematiska skillnader mellan de personer som valde att svara på webben jämfört med dem som valde att svara på papper. Som framgår av det urval av standardfrågor i SOM-undersökningen som redovisas i tabell 12 är resultaten mycket lika i de fyra delundersökningarna, med några undantag som förtjänar att kommenteras. Webbsvaren skiljer sig desto mer, men bara i vissa typer av frågor.

Det finns några få signifikanta formulärskillnader i 2012 års undersökning. De största skillnaderna finns i bokläsningsfrågan. Formulär 2 som innehåller många frågor om bokläsning och bibliotek har en 6 procentenheters lägre veckobokläsning är genomsnittet. Högst andel veckovisa bokläsare finns i formulär 1. Skillnaden mellan de två formulären är 10 procentenheter. Andelen kvartalsvisa teaterbesökare är lägst i formulär 3 och högst i formulär 4 med en procentdifferens på fem procentenheter. I formulär 3 upplever man sig ha sämre hälsa än i övriga formulär. Det kan förklaras av att formuläret innehåller många ingående hälsofrågor som uppmuntrar respondenterna att skärskåda sin hälsa vilket leder till en lägre bedömning av den egna hälsan.

Respondenterna som besvarat enkäten på webben skiljer sig som sagt desto mer åt från genomsnittet. Det är framför allt deras medievanor som skiljer sig från papperssvaren. Webbsvararna konsumerar mindre nyheter, men använder internet och går på bio i större utsträckning än genomsnittet. I åsiktsfrågorna avviker de inte från övriga svarande, däremot har de ett lägre intresse för politik. Huvuddelen av de

undersökta skillnaderna mellan webbsvar och pappersvar är inte statistiskt signifikanta om man kontrollerar för kön, ålder, utbildning och boendeort. På två punkter kvarstår avvikelserna, exempelvis när det gäller politiskt intresse (webbsvararna är mindre intresserade) och lyssnande på ekonyheter (webbsvarare har lägre lyssnande),

Tabell 12 Jämförelser svarsmönster mellan formulär 1-4 samt webben, 2012 (procent)

	Formu- lär 1	Formu- lär 2	Formu- lär 3	Formu- lär 4	Webb ⁷	Totalt
Intresserad av politik (mycket/ganska)	57	56	53	55	42**	55
Politiskt till höger ¹	36	38	35	35	39	36
Politiskt till vänster ¹	36	33	34	34	30	34
Bra förslag: 'Minska den offentliga sektorn' ²	36	38	35	35	39	36
Bra förslag: 'Ta emot färre flyktingar i Sverige' ²	22	23	23	21	21	22
Bra förslag: 'Satsa på ett miljövänligt samhälle' ²	46	44	47	44	45	45
Stort förtroende för sjukvården ³	62	65	63	62	61	63
Stort förtroende för polisen ³	56	56	54	54	51	55
Stort förtroende för de politiska partierna ³	21	21	19*	20	24	20
Lyssnar på Ekonyheterna ⁴	27	27	26	27	15**	27
Lyssnar på lokalnyheter i radions P4 ⁴	34	34	33	32	15**	33
Tittar på nyheterna i SVT:s Aktuellt/Rapport ⁴	51	50	50	51	23**	50
Läser morgontidning på papper ⁴	73	74	72	75	56**	74
Läser morgontidning på internet ⁴	46	47	44	45	56	46
Använder internet minst varje vecka ⁵	87	85	86	85	99**	85
Läser bok minst varje vecka ⁵	43**	33**	-	40	30	39
Går på bio minst en gång i kvartalet ⁵	28	26	27	29	42**	27
Går på teater minst en gång i kvartalet ⁵	10	8	6**	11*	10	9
Mycket nöjd med livet	36	35	35	36	29	35
Mycket gott hälsotillstånd ⁶	35*	31	27**	33	29	32

Kommentar: ¹Andelen som svarat 'klart till' eller 'något till' vänster respektive höger av dem som besvarat frågan. ²Andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska bra förslag' av dem som besvarat respektive fråga i ett större frågebatteri om vilken åsikt man har om olika 'förslag som har förekommit i den politiska debatten'. ³Andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska stort förtroende' av dem som besvarat frågan. ⁴Avser konsumtion minst 5 dagar/vecka. ⁵Svaren avser aktivitet under de senaste 12 månaderna. ⁶Avser dem som på en skala från 0–10 svarat med värde 9–10 (0 motsvarar 'mycket dåligt' och 10 'mycket gott').** Signifikant skillnad från resten av urvalet inom ett 95% konfidensintervall, **Signifikant skillnad inom 99% konfidensintervall.

Sammanfattning

Den nationella SOM-undersökningen 2012 är den tjugosjunde i raden av SOM-undersökningar baserat på ett riksrepresentativt urval av personer mellan 16 och 85 år. Undersökningen har besvarats av 6 298 personer, motsvarande en nettosvarsfrekvens på 57 procent. Trots att svarsfrekvensen lägre än de flesta tidigare år, står den sig väl i jämförelse med andra undersökningar. Med undantag för en viss åldersskvhet till ungdomars nackdel speglar svarspersonernas sammansättning befolkningen i Sverige väl. Den nationella SOM-undersökningens datamaterial utgör en god grund för beskrivningar och analyser av aktuella vanor och attityder hos Sveriges befolkning.

Noter

- 1 Parallellt med den nationella SOM-undersökningen genomför SOM-institutet en motsvarande enkätundersökning på årlig basis i Västra Götalandsregionen.
- 2 Åldersintervallet har varierat över tid. Se tabell 1.
- 3 Navet, som är tjänst som Skatteverket tillhandahåller andra myndigheter, användes för första gången 2012. Tidigare år har urvalet beställts från Spar som är en annan registertjänst från Skatteverket som riktar sig mot företag och privatpersoner istället för myndigheter. I Navet har man som myndighet möjlighet att beställa fler uppgifter än i Spar.
- 4 11 dubletter är vad man kan förvänta sig i ett obundet slumpmässigt urval om 12 000 personer.
- 5 2012 års undersökningar kodades av Klara Sommerstein och Eva Jakobsson.
- 6 Kodscheman finns tillgängliga i kodböckerna på www.som.gu.se.
- 7 Fältarbetet i SOM-undersökningen 2012 genomfördes i samarbete med undersökningsföretaget *Kinnmark Information*. Arbetet var upplagt så att Kinnmark ombesörjde urvalsdragning, upptryckning och utskick av formulär och påminnelser, telefonpåminnelser, scanning av formulärsvaren samt datauppläggning. SOM-institutet har stått för innehållet i allt material som skickats ut, genomfört kodningen av öppna svar samt kvalitetssäkring och iordningsställande av den slutgiltiga datafilen. Datainsamlingsarbetet via internet ombesörjdes av SOM-institutet genom webbenkätverktyget Qualtrics.
- 8 Som ett extra incitament att fylla i enkäten utlovades i följebrevet att man genom att fylla i enkäten och skicka tillbaka den så att den var undersökningsföretaget till handa senast den 6 oktober deltog i en utlottning av någon av SOM-institutets publikationer; 25 böcker lottades ut till vardera delundersökning. Erfarenheten från metodtester i samband 2003 års SOM-undersökningar visar att detta inte tycks förbättra inflödet när man tar hela fältarbetet i beaktande men däremot

innebär att respondenten skickar tillbaka enkäten snabbare än annars (Nilsson 2004). Utlottningen är samtidigt ett sätt att visa på hur resultaten från SOM-institutets undersökningar publiceras i offentliga skrifter, och att ge publikationerna extra spridning i befolkningen.

- ⁹ På grund av snabb posthantering inkom det några få enkäter redan den 26 september 2012.
- ¹⁰ Andelen för befolkningen är beräknad på basis av SCB:s befolkningsdata (www.scb.se) 16–84 år, samma åldersintervall gäller den redovisade andelen utländska medborgare i SOM-undersökningen.
- ¹¹ Urvalsramen för omvalsundersökningen den röstberättigade befolkningen mellan 18 och 85 år medan den sydsvenska SOM-undersökningen i likhet med den nationella SOM-undersökningen undersökte befolkningen i åldrarna 16-85 år.

Referenser

- Dillman, Don A. (2000). *Mail and Internet Surveys: the tailored design Method*. New York: Wiley.
- Gilljam, Mikael m.fl. (2011) Comparison of Web and Mail Responses in a Census of Swedish Local Political Representatives. *Survey Practice*. 2011 december Issue.
- Nilsson, Åsa (2004) ”Den nationella SOM-undersökningen 2003”. I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red.) *Ju mer vi är tillsammans*. Rapport nr. 34. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, Åsa (2007) ”Den nationella SOM-undersökningen 2006”. I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red.) *Det nya Sverige*. Rapport nr. 41. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, Åsa (2009) ”Den nationella SOM-undersökningen 2008”. I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red.) *Svensk höst*. Bok nr. 46. SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Markstedt, Elias (2012), ”Representativitet och viktning - Riks-SOM som spegel av det svenska samhället 1986-2011”, SOM-rapport 2012:30, SOM-institutet
- Schaefer, David R. & Don A. Dillman, (1998). “Development of a Standard E-Mail Methodology.” *Public Opinion Quarterly*, 62:378-97.

APPENDIX

Tabell A1a Könsfördelning bland svarande och i urvalen jämfört med svenska befolkningen 2012 (procent)

	Befolkningsunderlag	Kvinnor	Män	Summa
	Befolkningen (16–85 år)	50	50	100
Riks-SOM 1–4	Bruttourval	50	50	100
	Nettourval	50	50	100
	Svarande totalt	52	48	100
Riks-1	<i>Bruttourval</i>	49	51	100
	<i>Nettourval</i>	49	51	100
	<i>Svarande</i>	51	49	100
Riks-2	<i>Bruttourval</i>	51	49	100
	<i>Nettourval</i>	51	49	100
	<i>Svarande</i>	57	47	100
Riks-3	<i>Bruttourval</i>	50	50	100
	<i>Nettourval</i>	50	50	100
	<i>Svarande</i>	51	49	100
Riks-4	<i>Bruttourval</i>	50	50	100
	<i>Nettourval</i>	51	49	100
	<i>Svarande</i>	52	48	100

Kommentar: Data om befolkningen, avgränsade till åldersintervallet 16–85 år, är hämtade från SCB (www.scb.se); data om respektive urval är hämtade från registerdata; data om svarande från respondentens egen uppgift (registerdata i de fall uppgift saknas).

Tabell A1b Könsfördelning bland svarande i Riks-SOM-undersökningen 1986–2012 (procent)

År	Befolkningsunderlag	Kvinnor	Män	Summa
1986	Riks-SOM	49	51	100
1987	Riks-SOM	51	49	100
1988	Riks-SOM	53	47	100
1989	Riks-SOM	52	48	100
1990	Riks-SOM	49	51	100
1991	Riks-SOM	48	52	100
1992	Riks-SOM	48	52	100
1993	Riks-SOM	50	50	100
1994	Riks-SOM	51	49	100
1995	Riks-SOM	50	50	100
1996	Riks-SOM	54	46	100
1997	Riks-SOM	51	49	100
1998	Riks-SOM 1 & 2	51	49	100
	<i>Riks-1</i>	51	49	100
	<i>Riks-2</i>	51	49	100
1999	Riks-SOM 1 & 2	51	49	100
	<i>Riks-1</i>	50	50	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
2000	Riks-SOM 1 & 2	51	49	100
	<i>Riks-1</i>	51	49	100
	<i>Riks-2</i>	51	49	100
2001	Riks-SOM 1 & 2	51	49	100
	<i>Riks-1</i>	52	48	100
	<i>Riks-2</i>	49	51	100
2002	Riks-SOM 1 & 2	53	47	100
	<i>Riks-1</i>	51	49	100
	<i>Riks-2</i>	54	46	100
2003	Riks-SOM 1 & 2	52	48	100
	<i>Riks-1</i>	52	48	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
2004	Riks-SOM 1 & 2	51	49	100
	<i>Riks-1</i>	50	50	100
	<i>Riks-2</i>	50	50	100
2005	Riks-SOM 1 & 2	52	48	100
	<i>Riks-1</i>	52	48	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
2006	Riks-SOM 1 & 2	52	48	100
	<i>Riks-1</i>	52	48	100
	<i>Riks-2</i>	53	47	100

Forts.

Tabell A1b Forts.

År	Befolkningsunderlag	Kvinnor	Män	Summa
2007	Riks-SOM 1 & 2	52	48	100
	<i>Riks-1</i>	53	47	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
2008	Riks-SOM 1 & 2	53	47	100
	<i>Riks-1</i>	53	47	100
	<i>Riks-2</i>	53	47	100
2009	Riks-SOM 1–3	53	47	100
	<i>Riks-1</i>	51	49	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
	<i>Riks-3</i>	55	45	100
2010	Riks-SOM 1–3	53	47	100
	<i>Riks-1</i>	53	47	100
	<i>Riks-2</i>	52	48	100
	<i>Riks-3</i>	54	46	100
2011	Riks-SOM 1–3	53	47	100
	<i>Riks-1</i>	54	46	100
	<i>Riks-2</i>	53	47	100
	<i>Riks-3</i>	54	46	100
2012	Riks-SOM 1–4	52	48	100
	<i>Riks-1</i>	51	49	100
	<i>Riks-2</i>	53	47	100
	<i>Riks-3</i>	51	49	100
	<i>Riks-4</i>	52	48	100

Kommentar: Resultaten baseras på respondentens egen uppgift, kompletterat med registerdata i de fall uppgift saknas.

Tabell A2a Åldersgruppernas fördelning bland svarande och i urvalen jämfört med svenska befolkningen 2012 (procent)

	Befolknings- underlag	16–29 år	30–49 år	50–75 år	76–85 år	Summa
	Befolkning	23	33	37	7	100
Riks-SOM 1–4	Bruttourval	22	33	38	7	100
	Nettourval	21	34	39	6	100
	Svarande	15	29	48	8	100
Riks-1	Bruttourval	22	33	38	7	100
	Nettourval	21	34	39	6	100
	Svarande	16	27	49	8	100
Riks-2	Bruttourval	22	34	37	7	100
	Nettourval	21	35	37	7	100
	Svarande	15	30	47	8	100
Riks-3	Bruttourval	23	32	38	7	100
	Nettourval	23	33	38	6	100
	Svarande	16	30	46	8	100
Riks-4	Bruttourval	22	33	38	7	100
	Nettourval	21	33	39	7	100
	Svarande	15	29	47	9	100

Kommentar: Data om befolkningen är hämtade från SCB (www.scb.se); data om respektive urval är hämtade från registerdata; data om svarande från respondentens egen uppgift (registerdata om uppgift saknas).

Tabell A2b Åldersgruppernas fördelning bland svarande 1986–2012 (procent)

År	Befolknings- underlag	16 ¹ –29 år	30–49 år	50–75 år	76–80 år	76–85 år	Summa
1986	Riks-SOM	30	34	36			100
1987	Riks-SOM	26	37	37			100
1988	Riks-SOM	27	36	37			100
1989	Riks-SOM	26	39	35			100
1990	Riks-SOM	26	37	37			100
1991	Riks-SOM	26	37	37			100
1992	Riks-SOM	25	37	34	4		100
1993	Riks-SOM	25	37	34	4		100
1994	Riks-SOM	24	35	37	4		100
1995	Riks-SOM	24	36	36	4		100
1996	Riks-SOM	24	35	37	4		100
1997	Riks-SOM	22	35	38	5		100
1998	Riks-SOM 1 & 2	22	36	38	4		100
	<i>Riks-1</i>	22	36	38	4		100
	<i>Riks-2</i>	22	35	39	4		100
1999	Riks-SOM 1 & 2	21	34	40	5		100
	<i>Riks-1</i>	22	34	39	5		100
	<i>Riks-2</i>	21	35	40	4		100
2000	Riks-SOM 1 & 2	21	32	40		7	100
	<i>Riks-1</i>	20	32	41		7	100
	<i>Riks-2</i>	21	32	40		7	100
2001	Riks-SOM 1 & 2	19	33	41		7	100
	<i>Riks-1</i>	19	32	42		7	100
	<i>Riks-2</i>	18	34	40		8	100
2002	Riks-SOM 1 & 2	20	33	40		7	100
	<i>Riks-1</i>	21	34	39		6	100
	<i>Riks-2</i>	19	32	42		7	100
2003	Riks-SOM 1 & 2	21	32	40		7	100
	<i>Riks-1</i>	19	32	41		8	100
	<i>Riks-2</i>	22	32	40		6	100
2004	Riks-SOM 1 & 2	19	32	41		8	100
	<i>Riks-1</i>	18	34	40		8	100
	<i>Riks-2</i>	21	30	42		7	100
2005	Riks-SOM 1 & 2	19	33	41		7	100
	<i>Riks-1</i>	18	33	42		7	100
	<i>Riks-2</i>	20	32	41		7	100
2006	Riks-SOM 1 & 2	18	32	43		7	100
	<i>Riks-1</i>	18	33	42		7	100
	<i>Riks-2</i>	18	31	44		7	100

Forts.

Tabell A2b Forts.

År	Befolknings- underlag	16 ¹ –29 år	30–49 år	50–75 år	76–80 år	76–85 år	Summa
2007	Riks-SOM 1 & 2	18	31	43		8	100
	<i>Riks-1</i>	17	32	43		8	100
	<i>Riks-2</i>	20	30	42		8	100
2008	Riks-SOM 1 & 2	17	31	45		7	100
	<i>Riks-1</i>	16	31	46		7	100
	<i>Riks-2</i>	18	31	44		7	100
2009	Riks-SOM 1–3	16	31	44		9	100
	<i>Riks-1</i>	16	33	43		8	100
	<i>Riks-2</i>	17	29	46		8	100
	<i>Riks-3</i>	16	31	45		8	100
2010	Riks-SOM 1–3	16	31	45		8	100
	<i>Riks-1</i>	16	31	45		8	100
	<i>Riks-2</i>	16	30	45		9	100
	<i>Riks-3</i>	16	31	45		8	100
2011	Riks-SOM 1–3	15	31	46		8	100
	<i>Riks-1</i>	15	32	46		7	100
	<i>Riks-2</i>	16	30	46		8	100
	<i>Riks-3</i>	15	29	48		8	100
2012	Riks-SOM 1–4	15	29	48		8	100
	<i>Riks-1</i>	16	27	49		8	100
	<i>Riks-2</i>	15	30	47		8	100
	<i>Riks-3</i>	16	30	46		8	100
	<i>Riks-4</i>	15	29	47		9	100

Kommentar: 1992 utvidgades åldersintervallet uppåt till 80 år, 2000 till 85 år. Resultaten baseras på respondentens egen uppgift, kompletterat med registerdata i de fall uppgift saknas. ¹Före 2009, bortsett från 1998, var nedre åldersgränsen i undersökningen 15 år.

Tabell A3a Fördelning på region bland svarande och i urvalen jämfört med svenska befolkningen 2012 (procent)

År	Befolknings- underlag	Stockholm	Östra Mellansverige	Småland med öarna	Sydsverige	Västsverige	Norra Mellansverige	Mellersta Norrland	Övre Norrland	Summa procent
	Befolkning	22	16	9	15	20	9	4	5	100
Riks-SOM 1-4	Bruttourval	22	17	8	15	20	9	4	5	100
	Nettourval	22	17	8	15	20	9	4	5	100
	Svarande	20	16	9	15	21	9	4	6	100
Riks-1	Bruttourval	22	17	8	15	21	8	4	5	100
	Nettourval	21	16	9	17	20	9	3	5	100
	Svarande	21	18	9	14	21	8	4	5	100
Riks-2	Bruttourval	21	16	9	17	20	9	3	5	100
	Nettourval	21	16	9	17	20	9	3	5	100
	Svarande	19	15	9	17	21	10	4	5	100
Riks-3	Bruttourval	22	17	9	15	20	8	3	6	100
	Nettourval	22	17	9	15	20	8	3	6	100
	Svarande	20	16	9	16	21	8	4	6	100
Riks-4	Bruttourval	21	17	8	15	20	9	4	6	100
	Nettourval	22	16	8	15	20	9	4	6	100
	Svarande	20	16	8	15	21	9	4	7	100

Kommentar: Data om befolkningen, avgränsade till åldersintervallet 16–85 år, är hämtade från SCB (www.scb.se). Data om urval samt svarande bygger på registerdata.

Tabell A3b Fördelning på region bland svarande 1991–2012 (procent)

År	Befolknings- underlag	Stockholm	Östra Mellansverige	Småland med öarna	Sydsverige	Västsverige	Norra Mellan- sverige	Mellersta Norr- land	Övre Norrland	Summa procent
1991	Riks-SOM 1 & 2	18	17	9	13	20	11	5	7	100
1992	Riks-SOM 1 & 2	20	16	10	14	19	11	4	6	100
1993	Riks-SOM 1 & 2	17	17	10	14	22	10	4	6	100
1994	Riks-SOM 1 & 2	18	17	11	14	20	10	5	5	100
1995	Riks-SOM 1 & 2	19	16	9	14	21	11	5	5	100
1996	Riks-SOM 1 & 2	18	16	10	14	21	10	4	7	100
1997	Riks-SOM 1 & 2	18	16	9	15	21	10	4	7	100
1998	Riks-SOM 1 & 2	18	17	9	15	20	10	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	18	17	10	14	20	10	5	6	100
	<i>Riks-2</i>	18	17	8	15	21	10	4	7	100
1999	Riks-SOM 1 & 2	18	16	9	16	20	10	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	17	17	9	16	21	9	5	6	100
	<i>Riks-2</i>	20	16	9	15	19	10	5	6	100
2000	Riks-SOM 1 & 2	19	17	10	15	19	9	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	18	18	10	14	20	10	5	5	100
	<i>Riks-2</i>	19	17	10	16	19	9	4	6	100
2001	Riks-SOM 1 & 2	18	18	9	13	20	11	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	17	18	9	14	20	11	6	5	100
	<i>Riks-2</i>	18	18	9	13	20	11	5	6	100
2002	Riks-SOM 1 & 2	19	17	10	15	19	10	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	19	16	9	16	19	10	4	7	100
	<i>Riks-2</i>	18	19	10	15	18	10	5	5	100
2003	Riks-SOM 1 & 2	19	16	9	14	22	10	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	18	16	9	15	23	9	4	6	100
	<i>Riks-2</i>	19	16	9	14	22	10	4	6	100
2004	Riks-SOM 1 & 2	19	17	10	14	20	9	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	19	17	10	14	21	8	5	6	100
	<i>Riks-2</i>	19	17	10	14	21	9	4	6	100
2005	Riks-SOM 1 & 2	18	19	10	13	21	9	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	18	17	11	13	21	9	5	6	100
	<i>Riks-2</i>	18	19	10	13	21	9	4	6	100
2006	Riks-SOM 1 & 2	19	18	9	14	21	9	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	19	18	9	14	21	9	4	6	100
	<i>Riks-2</i>	19	17	9	15	21	9	4	6	100

Forts.

Tabell A3b Forts.

År	Befolknings- underlag	Stockholm	Östra Mellansverige	Småland med öarna	Sydsverige	Västsverige	Norra Mellan- sverige	Mellersta Norr- land	Övre Norrland	Summa procent
2007	Riks-SOM 1 & 2	19	19	9	13	20	9	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	19	19	8	13	20	9	5	7	100
	<i>Riks-2</i>	19	19	9	13	21	9	4	6	100
2008	Riks-SOM 1 & 2	19	17	10	13	21	10	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	20	16	11	12	20	10	4	7	100
	<i>Riks-2</i>	18	17	8	15	21	11	4	6	100
2009	Riks-SOM 1–3	20	17	9	13	21	10	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	20	17	10	14	19	10	4	6	100
	<i>Riks-2</i>	21	16	9	14	21	10	4	5	100
	<i>Riks-3</i>	20	16	9	14	22	9	4	6	100
2010	Riks-SOM 1–3	19	17	10	14	20	9	5	6	100
	<i>Riks-1</i>	20	16	10	14	20	9	4	7	100
	<i>Riks-2</i>	18	17	10	14	20	10	4	6	100
	<i>Riks-3</i>	19	18	9	14	20	10	4	6	100
2011	Riks-SOM 1–3	20	17	9	14	21	10	4	5	100
	<i>Riks-1</i>	20	18	8	14	19	10	5	6	100
	<i>Riks-2</i>	19	17	9	14	22	9	4	6	100
	<i>Riks-3</i>	21	17	9	15	20	9	4	5	100
2012	Riks-SOM 1–4	20	16	9	15	21	9	4	6	100
	<i>Riks-1</i>	21	18	9	14	21	8	4	5	100
	<i>Riks-2</i>	19	15	9	17	21	10	4	5	100
	<i>Riks-3</i>	20	16	9	16	21	8	4	6	100
	<i>Riks-4</i>	20	16	8	15	21	9	4	7	100

Kommentar: Data om befolkningen är hämtade från SCB (www.scb.se). Data om urval samt svarande bygger på registerdata.

Tabell A4 Fackföreningsmedlemskap bland svarande 1986–2012 samt 2012 hos svenska befolkningen (procent)

År	Befolkningsunderlag	LO	TCO	SACO	Summa
1986	Riks-SOM	59	33	8	100
1987	Riks-SOM	59	33	8	100
1988	Riks-SOM	55	33	12	100
1989	Riks-SOM	56	34	10	100
1990	Riks-SOM	56	32	13	101
1991	Riks-SOM	56	32	12	100
1992	Riks-SOM	53	33	13	99
1993	Riks-SOM	56	32	12	100
1994	Riks-SOM	56	31	13	100
1995	Riks-SOM	56	32	12	100
1996	Riks-SOM	54	29	17	100
1997	Riks-SOM	53	34	13	100
1998	Riks-SOM	55	32	13	100
	<i>Riks-1</i>	52	34	14	100
	<i>Riks-2</i>	58	31	12	101
1999	Riks-SOM 1 & 2	54	32	15	101
	<i>Riks-1</i>	53	33	14	100
	<i>Riks-2</i>	54	30	15	99
2000	Riks-SOM 1 & 2	54	32	15	101
	<i>Riks-1</i>	53	32	15	100
	<i>Riks-2</i>	54	31	15	100
2001	Riks-SOM 1 & 2	52	31	17	100
	<i>Riks-1</i>	49	35	16	100
	<i>Riks-2</i>	55	28	17	100
2002	Riks-SOM 1 & 2	50	34	16	100
	<i>Riks-1</i>	51	33	16	100
	<i>Riks-2</i>	50	34	16	100
2003	Riks-SOM 1 & 2	48	37	15	100
	<i>Riks-1</i>	47	38	15	100
	<i>Riks-2</i>	48	36	16	100
2004	Riks-SOM 1 & 2	48	37	15	100
	<i>Riks-1</i>	49	36	15	100
	<i>Riks-2</i>	48	37	15	100
2005	Riks-SOM 1 & 2	47	37	16	100
	<i>Riks-1</i>	46	38	16	100
	<i>Riks-2</i>	48	35	17	100
2006	Riks-SOM 1 & 2	45	39	16	100
	<i>Riks-1</i>	42	40	18	100
	<i>Riks-2</i>	46	39	15	100

Forts.

Tabell A4 Forts.

År	Befolkningsunderlag	LO	TCO	SACO	Summa
2007	Riks-SOM 1 & 2	45	36	19	100
	<i>Riks-1</i>	45	36	19	100
	<i>Riks-2</i>	45	35	20	100
2008	Riks-SOM 1 & 2	44	38	18	100
	<i>Riks-1</i>	45	37	18	100
	<i>Riks-2</i>	44	38	18	100
2009	Riks-SOM 1–3	43	39	18	100
	<i>Riks-1</i>	44	38	18	100
	<i>Riks-2</i>	43	40	17	100
	<i>Riks-3</i>	43	38	19	100
2010	Riks-SOM 1–3	42	36	22	100
	<i>Riks-1</i>	40	36	23	100
	<i>Riks-2</i>	43	36	21	100
	<i>Riks-3</i>	42	38	20	100
2011	Riks-SOM 1–3	41	38	21	100
	<i>Riks-1</i>	43	37	20	100
	<i>Riks-2</i>	41	37	22	100
	<i>Riks-3</i>	40	39	21	100
2012	Befolkningen (15–74 år)	43	38	19	100
	Riks-SOM 1–4	41	39	20	100
	<i>Riks-1</i>	39	41	20	100
	<i>Riks-2</i>	45	37	18	100
	<i>Riks-3</i>	42	38	20	100
	<i>Riks-4</i>	38	42	20	100

Kommentar: Data om befolkningen 2012 är hämtade från SCB:s Arbetskraftsundersökningar 2012 och avser anställda i åldrarna 15–74 år; SOM-data avser fördelningen mellan de tre förbunden bland de som besvarat frågan i undersökningen 2012. (en avgränsning till åldersintervallet 16–74 år innebär som mest en procentenhets skillnad).

Tabell A5 Andelen 16–29-åringar, LO-medlemmar, regelbundna morgontidningsläsare respektive intresserade av politik: en jämförelse mellan respondentunderlaget erhållet vid tidpunkten då första påminnelsen når ut och undersökningens slutgiltiga respondentunderlag, Riks-SOM 2003–2012 (procent)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
16 ¹ –29 år	16 / 21	14 / 19	15 / 19	13 / 18	12 / 19	13 / 17	12 / 16	11 / 16	10/15	10/15
LO-medlemmar	43 / 48	45 / 48	46 / 47	44 / 44	41 / 45	42 / 44	42 / 43	43 / 42	42/44	40/41
Subjektiv klass: bor i arbetarhem							42 / 45	41 / 43	42/44	40/41
Politiskt intresserade	56 / 52	54 / 50	52 / 49	58 / 54	58 / 52	57 / 52	57 / 52	60 / 56	59/54	59/55
Regelbundna morgontidnings- läsare	79 / 73	74 / 72	76 / 72	74 / 70	75 / 70	70 / 66	69 / 64	69 / 63	66/60	63/55

Andel respondenter som svarat vid tidpunkten för första påminnel- sen av det slutgiltiga antalet respon-den- ter i undersökningen	37	39	40	42	42	40	41	41	38	44

Kommentar: Jämförelsetalen i tabellen redovisas enligt principen P / S, där P motsvarar andelen bland de respondenter som svarat vid tidpunkten då första påminnelsen når ut, och S motsvarar andelen i undersökningens slutgiltiga respondentunderlag. Det första påminnelsekortet når ut cirka en vecka efter första enkätförsändelsen.

¹Före 2009 var nedre åldersgränsen i undersökningen 15 år.